

Z A D R U G A R

GLASILO NAB. ZADRUGE ŽELEZNIČARJEV LJUBLJ. POKRAJINE

Št. 7

Ljubljana, 15. julija 1942 — XX.

Leto XVIII

Z naše XX. skupščine

XX. t. j. jubilejna skupščina naše zadruge, ki se je vršila dne 21. junija t. l., je zopet pokazala strnjenost in zadržno zavest železničarjev. Potekla je vzorno, razprave so bile stvarne, vsakdo je lahko ugotovil, da naši zadržniki razumevajo današnji čas in znajo ceniti svojo lastno gospodarsko ustanovo in upoštevajo prilike, v katerih mora vršiti svoje naloge.

V naslednjem priobčujemo na kratko potek skupščine in njene sklepe.

1. Konstituiranje skupščine.

Predsednik tov. Klebel ob 9. uri otvori skupščino, ugotavlja, da je od 34 delegatov navzočih 31, ki zastopajo 3659 članov. Skupščina je bila pravočasno sklicana in je polnomočna po določenih pravil razpravljati in sklepati. Za zapisnikarja imenuje tov. Dermelja, za overovatelja zapisnika pa skupščina izvoli tov. Žiliča in Zormana. Nato predsednik pozdravi navzočega zastopnika g. direktorja, g. dr. Jegliča, zastopnika novinarstva g. Slokarja, tovarišice delegatinje in tovariše delegate ter navzoče zadržnike. V svojih nadaljnjih izvajanjih oriše stanje in delo zadruge v poslovnem letu 1941, ki je bilo od njene ustanovitve sem gotovo najtežje. Toda naša zadruga je življenja sposobna, je najmočnejša v pokrajini, kot je bila najmočnejša v bivši državi. Krizo, ki se je občutneje pojavila že začetkom l. 1941., ko so bile uvedene krušne karte in racioniranje nekaterih živil, je zadruga srečno prebrodila. Izdatki so sicer naraščali, delo se je večalo, število uslužbencev se je zaradi vpoklica na vojne vežebe in kasneje zaradi dotoka iz drugih področij moralo pomnožiti, občutni pa so bili zlasti izdatki za podpore članstvu; vendar je zadruga vršila svojo dolžnost in bo storila to tudi v bodoče.

Med drugim predsednik poudarja skrb za dobavo kurjave in krompirja. Lani je zadruga razdelila med člane 5.230.469 kg drv, 2.192.710 kg premoga, 16 vagonov zgodnjega in 56 vagonov jesenskega krompirja.

Z zadovoljstvom je treba ugotoviti, da se članstvo svoje ustanove vedno bolj oklepa, vodstvo zadruge pa je storilo tudi vse, da se na odločujočih mestih uvažuje njen pomen za železničarski stan. Nekaj časa so bile sicer težkoče pri Prevodu in Mestnem prehranjevalnem uradu glede pravočasne dobave živil; sedaj se stvar obrača na bolje in zadruga ima vedno na zalogi potrebno količino blaga za en mesec.

Nato predsednik prečita pismene čestitke, ki jih je poslala Nabavljalna zadruga drž. uslužbencev Vodnikov trg k 20 letnici zadruginega delovanja

ter se zahvali g. žel. direktorju za razumevanje in podporo, ki jo je za drugi nudi in prosi njegovega zastopnika, da mu to sporoči s prošnjo, da bi bila naša zadruga tudi v bodoče deležna dosedanje njegove naklonjenosti.

2. Branje pismenega poročila upravnega odbora o poslovanju zadruga in o letnih sklepnih računih za minulo leto 1941. ter predloga, kako naj se razdeli poslovni prebitek.

Ker so prejeli delegati izčrpno poročilo upravnega odbora, skupščina soglasno sklene, da se poročilo ne čita.

3. Branje pismenega poročila nadzornega odbora o poslovanju zadruga in o letnih sklepnih računih za minulo leto 1941, o predlogu za razdelitev poslovnega prebitka ter predlogu o podelitvi razrešnice upravnemu in nadzornemu odboru.

Skupščina soglasno sklene, da se poročilo nadzornega odbora iz istega razloga ne čita.

4. Razprava in sklepanje:

- a) o odobritvi poročila upravnega odbora,
- b) o odobritvi poročila nadzornega odbora,
- c) o odobritvi letnih sklepnih računov,
- č) o odobritvi predloga za razdelitev poslovnega prebitka in
- d) o razrešnici članom upravnega in nadzornega odbora.

Ad a): Poročilo upravnega odbora skupščina soglasno sprejme in odobri.

Ad b): Poročilo nadzornega odbora skupščina soglasno sprejme in odobri.

Ad c): K letnim sklepnim računom prosijo pojasnila: Tov. Pleterški želi, da se z ozirom na navzoče članstvo na skupščini razpravlja o bilanci, čeprav je bilo že prejšnji dan na konferenci o njej dovolj govora. Tov. Gradišnik izjavlja, da je izdatek za združno propagando visok. Predsednik tov. Klebel pojasnjuje nato posamezne postavke bilance. Predvsem pripominja glede povračil, da je upravni odbor z ozirom na finančno stanje zadruga imel sprva pomisleke glede priznanja povračil, zlasti še, ker do zadnjega ni mogel predvidevati končne situacije; zato je bilo tudi nemogoče popreje članom dostaviti obvestila o povračilih. Glede vloge v ček. računu pojasnjuje, da ima zadruga tamkaj še vedno blokiranih L. 400.000—. Dalje je bilo treba zvišati prejemke zadruginim uslužbencem; izdatek iz tega naslova znaša cca L. 150.000— več kot v l. 1940. Prav tako se je povišala postavka „Davki in takse“, in sicer za ca L. 42.000—. Kakor že omenjeno, so se visoko povišali izdatki za podpore. Če vse te in podobne momente upoštevamo, smo še lahko zadovoljni, da smo zaključili zadnje poslovno leto s prebitkom L. 15.410— in s povračili L. 444.598—. Glede „Zadrugarja“ predsednik navaja, da so se stroški znižali, ker je glasilo izšlo lani za mesec april, maj in junij samo v eni številki. V zadnjem času se je „Zadrugar“ itak močno skrčil in če bodo razmere narekovale, bo treba misliti še na nadaljnje reduciranje; ukiniti list pa bi bilo škoda, ker je edina vez med odborom in članstvom in je treba ugotoviti, da se večina članstva zanj tudi pri sedanjem njegovem obsegu zelo zanima.

Tov. Pleterski je mnenja, da bo vzlic temu prej ali slej le prišlo do tega, da bo treba „Zadrugarja“ ukiniti, ker so stroški zanj le preveliki. — Glede mlekarne izjavlja, da bo njena opustitev članstvo občutno prizadela. — Glede preskrbe članstva s kurjavo po zadrugi je lepo, da se je v lanskem letu odbor tako potrudil, sicer pa je bila to njegova dolžnost; če pa so sedaj zapreke in zadruga drv ali kake druge stvari ne more dobiti, bi moral upravni odbor o tem člane pravočasno obvestiti, da si pomagajo drugod. — Članstvu je treba tudi razložiti, kako je Beograd upnik naše zadruge, ki ima tudi tamkaj svoj denar, namreč naše zavarovanje. Dolg članov je izkazan L. 252.000—, v resnici pa znaša ta postavka preko L. 600.000—. Predsednik naj to pojasni. Postavka za davke se je povečala, ali zaradi večjega prometa, ali so se davki sami povišali? — Zadruga je meseca marca p. l. nakupila precej blaga (vino, jajca itd.); res se ta roba ni drago prodajala, vendar je moral biti velik dobiček. Članom je treba to pojasniti.

Tov. Gradišnik prosi pojasnila glede odtegljaja po 5 odnosno 10 lir mesečno za zadrugo. Kam gre ta denar?

Tov. Šinkovec priporoča upravnemu odboru, da naj ne nabavlja robe, ki jo člani ne morejo kupiti (rozine, vamperle itd.) temveč blago, ki je potrebno, n. pr. sadje, pri čemer pa bo treba previdnosti, da se ne bo pokvarilo. —

Predsednik tov. Klebel na stavljene pripombe in vprašanja odgovarja.

Glede mlekarne: S preskrbo mleka ljubljanskim članom se je zadruga začela baviti pred 12-timi leti. Kot vsaka nova akcija je mela tudi naša mlekarina svoje porodne bolečine. Toda naši člani so dobivali na dom dobro, higiensko mleko. Obrat se je polagoma večal in tik pred vojno smo oddajali svojim odjemalcem 6—700 l mleka dnevno. Mlekarina je zaposljevala 10 uslužbencev. Ko nas je zatekla vojna, smo dobivali še 2 meseca mleko iz Moravč, potem pa je bilo to nemogoče in smo prejemale mleko iz Vrhnike. V dostavi mleka so bile sicer motnje, vendar smo sprva od tamkaj še dobivali 5—600 l mleka na dan. Ta količina se je pozneje znižala na 400, 300, 200 l. Po predvčerajšnjem obvestilu bi morali dobivati odslej dnevno samo še 100 l, včeraj pa nam je bilo sporočeno, na se nam more poslej nakazati samo 39 l na dan, in to samo za dojenčke. Pri takem stanju je bilo treba vzeti v pretres opustitev mlekarne; za sedaj je zadruga sklenila, da bo navedeno, za dojenčke določeno količino mleka članom še razdeljevala, da dobe mleko res pristno, toda člani bodo morali sami hoditi ponj.

Glede kurjave in krompirja: Drva so naročena v Kočevju, na Gorgancih, Mokronogu. Skušali bomo dobiti tudi nekaj zgodnjega krompirja. Delegate naprošamo, da člane obvestijo, naj si sami preskrbijo drva kolikor le morejo in naj se ne zanašajo na zadrugo. To smo tudi v „Zadrugarju“ že večkrat objavili.

Glede upnikov: Naša zadruga dolguje Savezu v Beogradu L. 5,781.617—, Savez pa nam je tudi s svoje strani dolžen. Denar iz kolektivnega zavarovanja je samo formalno v Beogradu, dejansko je tukaj kot posojilo, za katero je treba plačevati obresti. Zadeva se bo pozneje uredila. — Članski

dolg je izkazan v bilanci z zneskom L. 252.000'—, faktično pa znaša L. 676.000'—, ker je štednja članov odbita v dobro članskega dolga. — Davki so se zvišali zaradi povečanega prometa (lani ca 57 milijonov Din), oziroma se je davčna osnova zvišala iz tega razloga od 6 na 8%.

Tov. Pleterski omenja razno blago, ki ga je zadruga kupila od bivše vojne uprave. Bila so jajca, slive, konzerve, koruza, vino itd. Zadruga je vse to plačala. Obenem je treba povedati, da smo ob priliki evakuacije pripravili 2 vagona živil za železničarje. Navzlic skrbnemu čuvanju sta bila vagona v Ljubljani izropana in je zadruga utrpela škodo za 245.000'— din. Pokradena je bila tudi roba, ki je bila evakuirana iz jeseniške poslovalnice. To je glede te točke dejanski stan.

Zaradi odtegljajev po 5'— odnosno 10 din mesečno pojasnjuje tov. Gra-dišniku, da obstoji še od prej zakon, ki določa, da se vsakemu železničarju, ki vstopi v službo, odtegne po 5 odnosno 10 din mesečno v korist Savezu nab. zadrug v Beogradu. (Glej Sl. list 13/32, čl. 70, tč. 3 v zvezi z novim zakonom Sl. list 81/37, čl. 120, tč. 13). Zakon je še v veljavi, odtegnjeni zneski so deponirani pri direkciji drž. železnic; čigav je ta denar, je pa še odprto vprašanje.

Glede specerijske robe, ki jo omenja tov. Šinkovec: Upravni odbor gleda na to, da ima zadruga na zalogi v prvi vrsti blago, ki je namenjeno za prehrano. V manufakturi je sedaj manj blaga in manj izbire, ker ne kaže zaloge obnavljati. — Z nabavo kvalitetnega sadja so bile že lani težkoče, ker ga ni bilo mogoče dobiti iz krajev, ki imajo res lepo in dobro sadje. Če se bo nudila prilika, bomo tudi v tem pogledu pomagali članstvu; nakupili bomo sadje in eventuelno delali iz njega marmelado, če bomo dobili sladkor.

Ker se po teh pojasnilih ni nihče več oglasil k besedi, odredi predsednik k tč. 4/c glasovanje in konstatira, da je sklepni račun za l. 1941. soglasno sprejet in odobren.

Ad č): Predlog upravnega odbora za razdelitev poslovnega prebitka skupščina soglasno odobri.

Razdelitev tega prebitka je sledeča:

1. Rezervni fond 50%	Lir	4.623'06
2. Za prosvetne, zdravstvene ustanove in namene članstva 30%	„	4.623'06
3. Za splošne kulturne in dobrodelne namene 10%	„	1.541'03
4. Za dvomljive terjatve 20%	„	3.082'04
5. Za združno propagando 5%	„	770'51
6. Za nagrado uslužbencem 5%	„	770'51

Skupaj Lir 15.410'21

Ad d): Razrešnico upravnemu in nadzornemu odboru skupščina prav tako soglasno sprejme, nakar se predsednik tov. delegatom za priznanje dela obeh odborov zahvali.

K besedi se oglasi nato g. dr. Jeglič, ki v imenu g. direktorja inž. R. Kavčiča pozdravi skupščino in čestita obema odboroma in delegatom k delu, ki sta ga opravila v minulem letu. „Gospod direktor z vso upravo direkcije“ — izvaja govornik — „je vedno pripravljen temu in takemu delu

dati vso svojo pomoč. G. direktor bi želel samo, da se edinstvo in sloga železničarskega stanu v teh časih še bolj poglobi in da naj odpadejo vsi malenkostni osebni interesi in vse tiste kritike, ki so namenjene bolj osebnim koristim nego skupnosti ustanove. Delo, ki ga je izvršil doslej železničarski stan, posebno v zadrugi, kjer je prednjačil pred delom vseh drugih stanov. G. direktor mi je še naročil, da naj sporočim vsem zadrugnikom in vodstvu zadruge, da bo prej ko slej z veseljem in z vsemi močmi podpiral zadrugno delo.“

Predsednik tov. Klebel se zahvali zastopniku g. direktorju za iskrene besede, ugotavlja, da je bila žel. direkcija zadrugi vedno naklonjena in izrazi prepričanje, da bo naša ustanova te naklonjenosti deležna tudi v bodoče, ter prosi g. zastopnika, da sporoči g. direktorju globoko zahvalo za vso njegovo pomoč.

5. Pooblastilo upravnemu odboru in določitev vsote:

a) do katere sme upravni odbor zadrugo zadolžiti s posojili in nakupom robe in

b) do katere vsote se sme dajati zadrugnikom roba na kredit.

Ad a) Skupščina soglasno odobri predlog upravnega odbora, da sme zadrugo zadolžiti največ do L. 8.000.000.—.

Ad b): Po daljši debati, v katero so posegli tov. Sever, Sovrè, Gradišnik, Pleterski, Zorman in ing. Roglič, skupščina odobri predlog upravnega odbora v spopolnjenem besedilu, ki se glasi:

Zaradi pomanjkanja gotovine in da ji v bodoče ne bo treba najemati posojila na visoke obresti, sme zadruga od 1. avgusta 1942 dalje članom prodajati predmete specerijske stroke načeloma le za gotovino. Manufakturno robo, kurivo in krompir pa sme zadruga prodajati na prošnjo tudi na up, to pa le do višine enomesečnih prejemkov člana in če dopušča to njegova plačilna sposobnost.

Upravni odbor se pooblašča, da sme v prehodni dobi članom delavcem in upokojencem na njih željo dolžne zneske za živila, vzeta v mesecu juliju, odtegniti v največ 6 zaporednih mesečnih obrokih, počenši s 1. septembrom 1942.

6. Razprava o pritožbah članov zoper izključitev članov iz zadruge.

Ker ni bilo nobenega primera izključitve, razprava k tej točki odpade.

7. Sklepanje o predlogih upravnega odbora.

Tov. predsednik prečita predlog upravnega odbora, ki se glasi: „Skupščina naj sklene, da počiva plačevanje 2% zavarovalne premije za kolektivno posmrtno zavarovanje članov zadruge pri zadrugnem zavarovanju članov od 1. januarja 1941 naprej pa dotlej, ko bo upravni odbor smatral za primerno, da zadruga začne zopet plačevati zavarovalno premijo za svoje člane.“ Predsednik pojasnjuje ta predlog in dostavlja, da plačilo teh premij izostane toliko časa, dokler se razmere ne uredijo; posmrtnina pa se bo še nadalje izplačevala.

K besedi se oglasi tov. Masič in izvaja: „Z ozirom na kritiko, ki se pojavlja med članstvom glede tega našega skupnega zavarovanja, porabljam to priliko, da zavrnem neutemeljene krilatice, ki krožijo med našimi člani, češ da je sedaj čas, da se to zavarovanje ukine. Mislim, da ta kritika

ni samo neutemeljena, temveč tudi nesocialna. Skoro isto bi bilo, če bi zahtevali, naj še zadrugo ukinemo. Prav današnje prilike dokazujejo, kako važna je naša ustanova in kako važno je tudi naše zavarovanje. Zavarovanje, ki je bilo sklenjeno pred 5 leti v drugačnih okoliščinah, je že v tej dobi dokazalo svojo upravičenost in korist, ki jo imajo člani od njega. Vprašajte samo vdove in sirote, pa vam bodo povedali, kaj pomenja to zavarovanje. Pozabiti pa tudi ne smemo, da je bilo zavarovanje uvedeno tudi zato, da se članom omogoči kreditiranje, ker ima zadruga z zavarovanjem garancijo za dolg članov. Če vse to upoštevate, mi boste morali priznati, da imajo od zavarovanja korist člani in zadruga kot ustanova, in mislim, da je čas, da neumestne kritike o tem vprašanju prenehajo."

V debato posežeta še tov. Pleterski in Šinkovec, nakar skupščina predlog upravnega odbora soglasno sprejme.

8. Sklepanje o predlogih in pritožbah zadružnikov.

Tajnik tov. Luschützky prečita predloge in vprašanja, ki so jih predložili zadrugarji. Predlogi oz. vprašanja obravnavajo:

1. spremembo pravilnika o volitvah delegatov,
2. vprašanje o nalogu občnega zbora,
3. spremembo zadružnih pravil,
4. vprašanje glede tiska zadružnih pravil,
5. stališče zadrugarjev,
6. izbris zadruge iz Osrednje zadruge drž. ulužbencev v Ljubljani.

Tov. tajnik ugotavlja, da so bili predlogi ad 1), 3) in 6) predloženi prepozno (čl. 46, tč. 3 zadružnih pravil), zato se na skupščini ne morejo obravnavati. V ostalem so bili ti predlogi predmet razprave in sklepanja že na lanski skupščini in so njeni sklepi o tem pravomočni in za upravni odbor obvezni.

Predlogi ad 2), 4) in 5) pa niso nikaki predlogi, temveč le vprašanja, na katere podaja sledeča pojasnila: Novi pravilnik o volitvah delegatov bo upravni odbor po sklepu lanske skupščine pripravil, ko bo za to čas primeren. Tisk zadružnih pravil je preprečil izbruh vojne. Pravice članov, ki jih predvidevajo pravila, upravni odbor nikoli ni hotel in jih tudi noče in ne more kratiti.

Skupščina poročilo in pojasnila tajnika soglasno odobri.

9. Dopolnilne volitve članov upravnega in nadzornega odbora in volitve namestnikov za člane obeh odborov.

Tov. predsednik izjavlja, da je potekla funkcijska doba v upravnem odboru njemu, tov. Ogrinu in tov. Lavriču; v nadzornem odboru pa tov. Tekavcu in tov. Froletu.

Tov. Kavčič predlaga, da se sestavi glede volitev sledeči kandidacijski odbor: inž. Roglič, Umek, Pleterski, Majcen, Gradišnik, Sever, Klun, ga, Vargazonova, Kralj in Miculinič. Ker tov. Pleterski odkloni, se mesto njega določi v kandidacijski odbor tov. Kavčič.

Predsednik prekine skupščino za 15 minut, nakar se kandidacijski odbor sestane in po končanem delu soglasno predlaga, naj se izvolijo v

upravni odbor: Klebel Emil, Ogrin Rafael, Masič Jože;

v nadzorni odbor: Lavrič Jože, Tekauc Karl;

za namestnike v upravni odbor: Uršič Peter, Repanšek Jakob, Virant Anton, Majcen Anton;

za namestnike v nadzorni odbor: Sever Janez, Zorman Franc, Umek Jože, Bajt Jakob.

Tov. predsednik da to listo na glasovanje. Skupščina jo odobri z 28 proti 3 glasovi. Izpadlemu tov. Froletu se predsednik zahvaljuje za njegovo delo in izrazi upanje, da bo združeno delo še naprej podpiral.

10. Slučajnosti.

Tov. inž. Roglič poziva upravni odbor k nadaljnjemu neumornemu delu, pri čemer naj skuša zlasti doseči, da bodo železničarjem, ki opravljajo najtežjo službo, odmerjene večje količine živil. Tov. Pleterski se pridružuje izvajanjem inž. Rogliča in dostavlja, da je treba spraviti z mrtve točke vprašanje ustanovitve kuhinj na progi za vlakospremno osebje. Tov. Kavčič prosi za upokoјence ureditev izplačila povračil.

Tov. predsednik se zahvaljuje za bodrila in nasvete ter obljublja, da bo upravni odbor izrečene želje obravnaval in jih skušal uspešno rešiti, nakar skupščino ob 12. uri 15 min. zaključí.

Konstituiranje upravnega odbora

Po spopolnitvi na XX. redni skupščini dne 21. junija t. l. sestoji upravni odbor iz naslednjih članov:

Predsednik: Klebel Emil,

podpredsednik: Juh Leopold,

tajnik: Luschützky Jože.

V ožji poslovni odbor so bili izbrani: Klebel, Juh, Luschützky, Masič, Sovre.

V blagovni odsek: Klebel, Juh, Luschützky, Maganja, Masič, Ogrin, Sovre.

V administrativni odsek: Klebel, Luschützky, Masič, Ogrin, Sovre.

V redakcijski odsek: Klebel, Juh, Luschützky, Masič, Sovre in urednik „Zadugarja“ dr. Benko Leopold.

Nadzorstvo nad specerijsko in manufakturno poslovalnico na glavnem kolodvoru ima tov. Maganja, nad poslovalnico Šiško tov. Juh.

Kreditiranje članov nadzorujeta tov. Ogrin in Sovre, knjigovodstvo in glavno blagajno tov. Masič.

Za gospodarja je bil postavljen tov. Juh, ki vodi tudi menzo.

Redne seje upravnega in poslovnega odobra so izmenoma vsak ponedeljek ob 15. uri, oziroma v primeru praznika naslednji delovni dan.

Sestava nadzornega odbora:

V nadzornem odboru so: Feldin Hinko, Furlan Jože, Hladnik Jože, Lavrič Jože, Tekauc Karol in Vidovič Franc.

Na svoji I. redni seji je nadzorni odbor izvolil

za predsednika: Furlana Jožeta,

„ podpredsednika: Lavriča Jožeta,

„ tajnika: Feldina Hinka.

Posle je podelil nadzorni odbor takole:

V odseku za upravne zadeve sta: Furlan in Vidovič,

v odseku za računovodstvo in knjigovodstvo: Feldin in Tekauc,

v odseku za gospodarske zadeve: Lavrič in Hladnik.

Ustanovitev Zavoda za združništvo za Ljubljansko pokrajino

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je z naredbo št. 82, ki je bila objavljena dne 9. maja 1942 v št. 37 Službenega lista za Ljubljansko pokrajino, odredil, da se ustanovi „Zavod za združništvo Ljubljanske pokrajine“. Zavod je postavljen pod nadzorstvo Visokega komisarja. Visoki komisar je smatral, da je treba zaradi tega, ker so odpadli osrednji organi, poskrbeti za dodelitev poslov njihove pristojnosti z ustanovitvijo novega zavoda, ki naj pospešuje, vzporeja in nadzira združno gibanje v pokrajini, in je upošteval želje združnih zvez Ljubljanske pokrajine glede ustanovitve takega zavoda.

Zavod za združništvo ima naloge, zastopati, podpirati in ščititi združne ustanove pokrajine, vzporejati njih delovanje, pospeševati njih razvoj in skrbeti za njihovo spopolnjevanje, končno pregledovati in nadzirati izvrševanje določb zakona, pravil in načel združništva in vzajemnosti po njih (člen 2 naredbe).

Za navedene namene ima „Zavod za združništvo“ izključno pravico opravljati pregledovanje in nadziranje, kar so doslej opravljale zveze gospodarskih zadrug, tako da sedanje zadruge in zadruge, ki bi se ustanovile, ne spadajo več pod zakonito revizijo zvez, pri katerih so sedaj vključene. Sicer ostane poslovno razmerje med zadrugami in njih zvezami nespremenjeno. Za zadruge s kreditnimi in hranilnimi posli kakor tudi glede odnošajev te vrste med omenjenimi in drugimi zadrugami z različnim poslovanjem ostanejo pa še dalje v veljavi določbe naredbe št. 182 z dne 20. decembra 1941, objavljene v Službenem listu šte. 102/1941, ki odreja predpise o ureditvi kreditnega poslovanja v Ljubljanski pokrajini in določa, da so vsi v Ljubljanski pokrajini delujoči zavodi, ki zbirajo prihranke in dajejo posojila, podrejeni nadzorstvu Visokega komisarijata. To nadzorstvo pa opravlja „Nadzorstveni urad za zaščito štednje in dajanja posojil“, ki ima svoj sedež pri podružnici zavoda „Banca d'Italia“ v Ljubljani (člen 3 naredbe).

Za vse posle iz § 95 zakona o gospodarskih zadrugah bivše kraljevine Jugoslavije z dne 11. septembra 1937, ki so prej spadali v pristojnost Glavne združne zveze, je pristojen Visoki komisar, ki jih lahko prenese na Zavod za združništvo Ljubljanske pokrajine (člen 6).

Zavodu za združništvo načeluje predsednik, ki ga imenuje Visoki komisar, s pravicami, ki se določijo v pravilih zavoda; podpirajo pa ga drugi organi, ki se tudi določijo s pravili, s katerimi se odredi tudi njih področje. Predsednik zavoda se pooblašča, da predloži pravila, ki jih mora odobriti Visoki komisar, in se nato objavijo v Službenem listu za Ljubljansko pokrajino (člen 7).

Pri prvi uporabi določb naredbe št. 82 mora sodelovati predsednik ob podpori strokovnjaka, ki ga imenuje Visoki komisar in ki je upravičen sprožati, preklicevati ali spreminjati ukrepe, katere je torej treba vse predložiti njemu v odobritev (člen 8).

Za predsednika „Zavoda za združništvo Ljubljanske pokrajine“ je bil postavljen po odločbi Visokega komisarja št. 26 (Službeni list št. 40 z dne 20. maja 1942) g. Romeo Bogomil, za strokovnjaka pa z odločbo št. 27 fašist cav. uff. dr. ing. Faleschini Alojzij, ki ga ob njegovi odsotnosti lahko nadomestuje fašist Anton Bertoldi pok. Erminija Nikolaja.

V okrožnici št. 1, ki jo je naslovil na vse zadruge Ljubljanske pokrajine, sporoča „Zavod za združništvo“, da je bilo v prikladnem soglasju z Zadružno zvezo in Zvezo slovenskih zadrug sklenjeno, da bo Zavod za združništvo začel poslovati uradno in v polnem obsegu dne 1. julija 1942. Od tega dneva dalje prevzame torej „Zavod za združništvo“ vse pravice in dolžnosti, ki jih daje zakon o gospodarskih zadrugah revizijskim zvezam ali združenjem.

Da bi bil novi zavod čim bliže združnemu gibanju in da bi mogla v njem podajati vsaka vrsta združništva svoje nasvete, sta predsednik in strokovnjak sklenila ustanoviti sosvet, sestavljen iz naslednjih združnikov:

dr. Zdolšek Jožef, predsednik Zveze slovenskih zadrug,
dr. Basaj Jožef, ravnatelj Zadružne zveze,
Trček Franc, ravnatelj Zveze slovenskih zadrug,
Radanovič Anton, ravnatelj Gospodarske zveze,
ing. Ferlinc Bogdan, ravnatelj Kmetijske družbe,
dr. Loretto Franc, tajnik I. del. konsumnega društva.

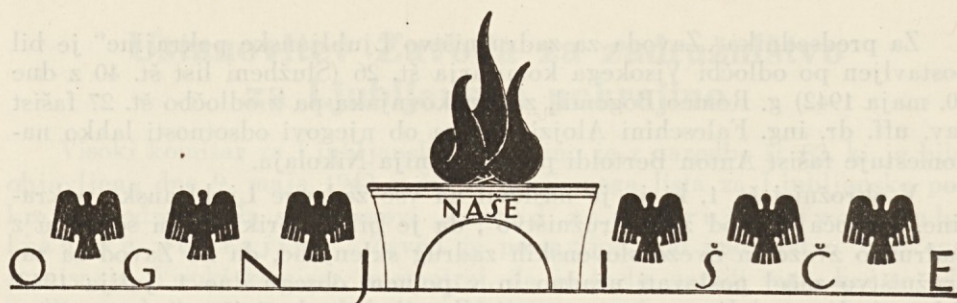
Naloga sosveta je, da pomaga predsedniku in strokovnjaku s svojimi nasveti, da jima predlaga v rešitev eventuelne združne probleme, bodisi posebne ali splošne, in da jima nudi svoje strokovno sodelovanje pri sestavi Zavodovega pravilnika.

Od 1. julija 1942 naprej bosta obe Zvezi (Zadružna zveza in Zveza slovenskih zadrug) nadaljevali svoje delovanje kot poslovni zvezi. To delovanje se bo vršilo v prid vsem zadrugam, v kolikor so pač članice in ostane neizpremenjeno določilo § 1 odstavek 8 Zakona o gospodarskih zadrugah, po katerem so dolžne vse kreditne zadruge nalagati pri svojih Zvezah vse razpoložljive prebitke. Obe Zvezi sta v tesnem stiku z „Zavodom za združništvo“, s katerim sodelujeta v korist vseh zadrug in za dosego socialnih ciljev združništva.

V okrožnici št. 1 piše nadalje „Zavod za združništvo“, da bo skrbel, da se bodo vršile revizije, ki so predvidene po zakonu, in da se bo dajala zadrugam vsa možna pomoč in opora, pri čemer se bo posluževal dela tehničnega osebja, ki sta mu ga stavili na razpolago Zadružna zveza in Zveza slovenskih zadrug. Da bo delo prilagoditve, kontrole in pomoči uspešno, in da bo dalo rezultate, ki si jih je zastavil zavod kot cilj, poudarja okrožnica, da je potrebna volja za sodelovanje vseh vodstev posameznih Zvez in zadrug. Zavod opozarja zato, da med tem, ko bodo tisti, ki bodo nudili svoje sodelovanje, našli v Zavodu za združništvo vso možno oporo in zaščito svojih koristi, nikakor ne bo mogel trpeti tistih, ki zasledujejo posebne in osebne koristi v nasprotju z združnimi načeli.

Od vseh združnikov, pa naj bodo v vodstvu ali navadni člani, pričakuje Zavod disciplino, pripravljenost za izvrševanje nalogov, hoteno in zavestno sodelovanje za dosego visokih socialnih in človeških ciljev, ki si jih združništvo stavlja.

S to željo pošilja Zavod za združništvo vsem združnikom Ljubljanske pokrajine svoj tovariški pozdrav.

Ing. Neřina Albin:

Sušili bomo sadje in zelenjavo

Pri sušenju zasledujemo dvojen namen: Iz sadnih plodov skušamo odstraniti toliko vode, da jim zagotovimo čim daljšo trpežnost. Poleg tega pa moramo ohraniti še redilno vrednost plodov, ki se suše, in kolikor mogoče tudi njihov prirodni vonj in okus.

Sušenje sadja in zelenjave je izparivanje vode, pa naj bo to s sončno ali kako drugo toploto. To izparivanje je tem hitrejše, čim bolj suh in topel je zrak, ki obdaja sadje, in čim več zraka prehaja preko sadja; torej čim boljši je prepri vročega suhega zraka. Znamo je, da je sušenje počasnejše, če je zrak sam vlažen, ker ne more sprejeti vlage. Sušenje se pospešuje s povečanjem zračne toplote in z vzdrževanjem zračnega prepiha. Z izparivanjem moramo odstraniti iz sadja ali zelenjave le toliko vlage, da se plodovi ne morejo pokvariti, meso pa ohrani prirodno barvo, in da se ne izgube tiste sestavine, ki vplivajo na vonj in okus in sploh na dobro kakovost sadja.

Sušenje sadja ali zelenjave pa ni tako preprosto kot je n. pr. sušenje sena, semenja ali drugih pridelkov, ki ali nimajo toliko vode, ali pa so tako drobni, da pri izhlapevanju vode ni nobenih ovir. Danes je ta način konserviranja živil najcenejši. Toda naše priprave za sušenje so zelo pomanjkljive.

Na kmetih suše sadje v krušnih pečeh. V njih se sadje bolj peče nego suši. Če ni zatvornica pri peči preveč zaprta, prihaja sicer nekaj zunanje ga zraka v peč pod zatvornico; nad njo pa uhaja iz peči z vlago nasičeni zrak. Tej slučajni uredbi se moramo zahvaliti, da se sadje v peči suši še dovolj dobro, dasi se vobče vse preveč prepeče in presuši.

Nekatere gospodinje so si že omislile posebne lese po vzorcih, ki smo jih videli na velesejmskih gospodinskih razstavah. Lesene lese dajo gospodinje v pečico, ko nehajo kuriti v štedilniku in pustijo vrata priprta, da lahko vlaga izhlapeva.

Za sušenje sadja so najbolj primerne slive, izvrstno se suše tudi hruške in jabolka. Izmed koščicastega sadja sušimo razen češpelj tudi češnje, od jagodastega pa borovnice. Za sušenje sadja je najprimernejša toplota od 65—70° Celzija. Češnje, slive in borovnice pa se suše pri nekoliko nižji temperaturi.

Sadje, ki je namenjeno za sušenje, mora biti popolnoma zrelo in snažno. Posebno je treba paziti, da ne pride vmes kaj piškavega ali gnilega sadja. Na lese nalagamo plodove le v eni plasti. Med sušenjem se sadje lahko večkrat popolnoma ohladi, kar ne škoduje kakovosti, ampak je yčasih celo priporočljivo. Ker je celo izvrstno sadje različno debelo, ni vse hkrati suho, zato ga moramo med sušenjem prebirati. Seveda se mora nekoliko ohladiti, preden ga preberemo.

Kdaj je sadje dovolj suho, je težko povedati, to nas najbolj nauči skušanja. Nikdar se ne sme sušiti tako dolgo, da bi bilo trdo kot kamen, ali krhko, ali opaljeno. S sušenjem prenehajmo, ko je še voljno, pa se vendar iz njega ne da več iztisniti sok. Samo jabolčni obročki naj se posuše toliko, da so malo krhki, ker se pozneje na zraku zmeščajo.

Za tehniko sušenje naj navedem primer o sušenju sliv, ki imajo 76 do 80% vode. Pri sušenju moramo odstraniti ca $\frac{2}{3}$ prvotne teže. Če se med sušenjem ne obnavlja zadostno zrak, se vlaga nakopiči v toliki množini, da se plod prične kuhati v lastni pari. Voda se v plodovih v vročini razširi in ker ne more v nasičeni zrak, razžene kožico in sok se izcedi iz ploda. Če pa damo sveže slive v presuho vročino, se sadje peče prav tako kot kruh v peči. Zunanja kožica se naglo posuši in ker se luknjice na njej zapro, ne more voda iz notranjosti na površje. Tudi v tem primeru slive pokajo in se iz njih izcedi sok ter izgube aromo; kolikor jih pa ostane celih, imajo trdo kožo, a meso v notranjosti je še polno vode. Tako sušeno sadje se v kratkem času pokvari. Zato se skušamo izogniti obema nevšečnostima na ta način, da surovih sliv ne izpostavimo vplivu premočne toplote, obenem pa se v pričetku sušenja vzdržuje okoli sliv vlažen zrak, da se luknjice v koži ne zapro ter ostane koža mehka in prožna. Pri sušenju izhlapi najprej voda tik pod kožico, potem pa gre izhlapevanje v globlje plasti, če ostane površina mehka in propustna za vodne pare. Če pa objame slive takoj spočetka prehuda vročina, se zunanja kožica opeče in zasuši in vodni hlapi razženejo plod —

slive spokajo in se iz njih izcedi sok. Čim dlje se slive suše, tem težje gre voda iz njih. Zato je treba v isti meri, kakor se bolj in bolj grbančijo, pomnoževati toplino v sušilnici in prepih uravnavati tako, da je zrak okoli njih vedno bolj suh.

Skoro vse koščičasto sadje sušimo tako kakor češplje, zlasti češnje se dajo na ta način lepo ohraniti. Jabolka suše pri nas navadno zrezana na krlje. Mnogo lepše suho blago pa dobimo, ako jih olupimo, izpahnemo peščišče in jih zrežemo na obročke. Ako jim hočemo ohraniti tudi lepo belo barvo, jih moramo vreči v mrzlo vodo takoj, ko jih olupimo, da ne porjave, preden jih damo na lese.

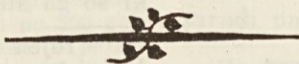
Drobne hruške sušimo cele in za navadno potrebo neolupljene, debelejše pa olupimo in razrežemo podolgem v dva ali štiri kose. Še okusnejše so, če jih pred sušenjem parimo, da se zmeščajo, in jih šele potem posušimo.

Jabolka in hruške postavimo takoj v začetku sušenja na vročino, vložimo jih na spodnje lese in jih pozneje odmikamo vedno višje.

Suhega sadja ne smemo devati v shrambo takoj, ko smo ga vzeli iz sušilnice, ampak ga moramo razprostreti na zračnem prostoru, kjer ostane nekaj dni, da se ohladi in še nekoliko presuši. Potem ga šele spravimo v redke vreče, ki jih obesimo v suhem prostoru. V vlažni shrambi se sušeno sadje v kratkem času pokvari, ker se navzame vlage.

Od 100 kg svežega sadja dobimo: pri jabolkih 10—12 kg, pri hruškah 15—16 kg, pri češnjah 25—26 kg, pri marelicah 10—12 kg, pri slivah 30 do 32 kg suhega blaga.

Prihodnjič bomo govorili o sušenju zelenjave. (Konec prih.)

• LJUBLJANA •

MONOGRAFIČEN ORIS

Damjan Vahen

(Nadaljevanje.)

Trubarja so dne 6. in 20. dec. 1562. v škofijski palači zaslišali pred cerkvenim sodiščem, na katerem je javno priznal protestantsko veroizpoved ter se odrekel katoliški cerkvi. Stanovi so nato prosili vladarja, da bi Trubar smel svobodno izvrševati protestantsko bogoslužje, nad škofom Seebachom pa so se maščevali s tem, da so proti njemu vložili tožbo zaradi nenravnega življenja. Vladar je proti škofu uvedel preiskavo zaradi sumnje krivoverstva in pospeševanja protestantizma ter zaradi obdolžitve stanov; škof je bil začasno odstavljen, njegovo premoženje zaplenjeno, končno pa je bil poklican na Dunaj, kjer se je opral vsake krivde ter obdržal stolico v Ljubljani do svoje smrti.¹²⁶ Vladar je takoj nato poslal deželnemu glavarju ukaz, da naj Trubarja povabi na grad in ga zapre, toda Trubar je zvedel za to in se pozivu ni odzval. Da se je čutil pod zaščito stanov varnega, nam priča, da je še isto leto¹²⁷ šel v Ribnico na „trizmo“¹²⁸ po Uršuli Lamberгови, naslednje leto pa potoval v Gorico, kjer je krstil sina barona Egkha.

Leta 1563. je Trubar sestavil „Cerkovno ordningo“¹²⁹ ter jo poslal v Urach v tisk. Ker pa je papež Pij IV. leta 1564.¹³⁰ izdal dovoljenje za vse škofije, za katere je zahteval cesar Ferdinand, da se sme deliti obhajilo pod obema podobama, so pro-

testanti to dovoljenje sprejeli kot cerkveno priznanje svojega nauka ter ga izrabili v svoje namene, toda o kaki spravi protestantov in katoličanov na podlagi tega dovoljenja ni bilo sledu, kakor je pričakoval cesar, zato je papež Pij V. že leta 1568. ta privilegij preklical. V avstrijskih deželah pa so nadvojvode ukazali župnikom, da naj še nadalje delijo obhajilo pod obema podobama; ta navada se je pri nas ohranila vse do leta 1583., ko jo je papež Gregor XIII. ponovno prepovedal.

Cesar Ferdinand je še pred smrtjo razdelil avstrijske dežele med svoje tri sinove: Notranjo Avstrijo, to je Štajersko, Koroško, Kranjsko, Goriško in Primorje s pazinsko grofijo v Istri je dobil najvojvoda Karol, Zgornjo in Spodnjo Avstrijo ter Češko in Ogrsko Maksimiljan, Tirolsko pa Ferdinand.

Po prevzemu vlade v Notranji Avstriji leta 1564. je nadvojvoda Karol prišel tudi v Ljubljano in sprejel poklonitev plemstva. Ob tej priliki je bila v stolnici slovesna maša; stanovi so nadvojvodo spremili do stolnice, nato pa odšli v špitalsko cerkev, kjer je pridigal Trubar.

Hkrati s cerkvijo so protestanti osnovali tudi svoje šolstvo. Leta 1563. so otvorili deželno latinsko šolo, ki je bila nastanjena v hiši voditelja šole Lenarta Budina, kateremu so pridelili za pomočnika Sebastijana Krelja,¹³¹ ki so ga stanovi sprejeli v službo na

¹²⁶ leta 1568.

¹²⁷ meseca avgusta 1562.

¹²⁸ trideseti dan po smrti

¹²⁹ cerkveni red slov. prot. cerkve

¹³⁰ 17. aprila

¹³¹ rojen leta 1538. v Vipavi, bil je v Jeni učenec Matije Frankoviča Vlašiča (Flaccius Illyricus)

Trubarjev predlog ter je moral Trubarju pomagati pri pridigovanju; po izgonu Trubarja pa je leta 1565. postal superintendent, a je že leta 1567. umrl za jetiko. Pokopali so ga na pokopališču pri sv. Petru v Ljubljani, kjer je bilo že od nekdaj največje ljubljansko pokopališče.¹³² Leta 1566. pa so stanovi poklicali v Ljubljano za ravnatelja stanovske šole Adama Bohoriča, ki je spisal kratko navodilo za osnovni pouk latinskega, nemškega in slovenskega jezika ter znamenito slovnico slovenskega jezika, ki je izšla pod imenom „Arcticae horulae“;¹³³ tako je slovenski jezik pridobil svoje pravice v cerkvi in v šoli, kar je bila zasluga slovenskih predikantov.*

Ker Trubar med katoliškimi duhovniki v Ljubljani ni našel skoraj na nikak javen odpor, je nuncij na cesarskem dvoru poslal v Ljubljano frančiškana Bravšiča, kar je imelo za posledico, da sta nastala dva tabora ter je prišlo 5. junija 1564. v župni cerkvi sv. Petra do pretepa, ko so protestanti vdrli v cerkev ter pregnali iz nje duhovnike. Bravšič se je pritožil zaradi tega na nadvojvoda Karola ter mu pojasnil ljubljanske razmere. Ko pa je nadvojvoda zvedel še za „Cerkovno ordningo“, je 6. septembra 1564. izdal ukaz, s katerim je prepovedal objaviti cerkveni red, ker je to kršenje vladarskih pravic, 15. decembra pa je ukazal vse tiskane izvide „Cerkovne ordninge“ izročiti deželnemu glavarju Jakobu Lambergu, Trubarja pa v teku dveh mesecev izgnati iz dežele. Trubar je svojo hišo na Starem trgu nasproti cerkve sv. Jakoba in svojo knjižnico prodal stanovom ter proti koncu julija odšel v Nemčijo. Leta 1567. je

sicer še enkrat obiskal Kranjsko, na kar je za vedno odšel v tujino.

V tej dobi je vladal ljubljansko škofijo Konrad Glušič,¹³⁴ ki ni nastopal proti protestantom samostojno, temveč pod vodstvom nadvojvode Karola, ki je prevzel varstvo cerkvenih zadev v svojih deželah.

Izmed vseh cerkvenih ustanov je protestantizem najhuje zadel redovništvo, kateremu je plemstvo odreklo svojo podporo ter so bili redovniki celo primorani zapustiti samostane. Ob splošnem razsulu cerkvenega reda so se pojavile med ljudstvom razen velike verske zmešnjave tudi druge zablode, tako „mučeniki“ in „štiftarji“, ki so jih imenovali tudi „zamaknjenci“, pa tudi „skakači“; te zablode, ki so bile združene z zamaknjenostjo, zvijanjem telesa, mučenjem samega sebe in z željo po zidanju cerkev in kapel, da bi tako odvrnili božjo kazen, so imele med ljudstvom veliko zaslombo in so skoraj pol stoletja bile močno ljudsko gibanje, ki je obsegalo skoraj vse slovenske dežele.

Pričetek cerkvenega reformnega dela pri nas pa je združen z delovanjem škofa Janeza Tavčarja,¹³⁵ ki je obnovil staro šenklaško šolo v Ljubljani, vzdrževal učitelja, pevce in 6 dijakov, ki so opravljali v stolnici nižje cerkvene službe, ter obiskal vse podrejene mu župnije in vikariate, kjer je odstavil nevredne duhovnike. Ko ga je nadvojvoda Karol imenoval za tajnega svetnika in namestnika, je začel vneto delovati za pokatoličanje mest in trgov. Tako je med drugim dosegel, da je nadvojvoda izdal ukaz, da morajo vsi meščani, ki bodo nanovo sprejeti, potrditi svojo katoliško veroizpoved s prisego. Na njegovo prošnjo je nadvojvoda v Ljubljani odstavil več protestantskih svetovalcev ter jih nadomestil s katoliškimi, kajti škof Tavčar zaradi nasprotstev protestantskih me-

¹³² Zbornik znanstvenih in poučnih spisov, III. zv., str. 181

¹³³ „Zimske urice“

* Stanovi so vzdrževali 24 protestantskih predikantov, ki so imeli po 200 goldinarjev plače, le Jurij Dalmatin je zaradi izrednih zaslug pri prevajanju sv. pisma prejemal 300 goldinarjev.

¹³⁴ 1570.—1578.

¹³⁵ 1580.—1597.

ščanov, deloma pa tudi zaradi slabega stanja škofijskega dvorca ni bival v Ljubljani, temveč v Gornjem gradu. Leta 1589. je dosegel tudi odstavek protestantskega svetovalca Agnelatisa, ki ga je obtožil razširjanja protestantskih knjig.*

Grb škofa
Janeza Tavčarja.

S smrtjo nadvojvode Karola¹³⁶ se je napetost med protestanti in katoličani za nekaj časa ublažila, kajti Ferdinand, Karolov sin, je bil mladoleten¹³⁷ ter je cesar Rudolf II. postavil nadvojvodo Ernesta, od katerega so stanovi zahtevali, da mora priseči na evangelij ter potrditi verske svoboščine, dosežene leta 1578. v Brucku. 12. marca 1591 se je sestel deželni zbor v Ljubljani, ki je, kakor tudi štajerski in koroški stanovi odklonil poklonitev, ker novi vladar ni hotel potrditi verske svobode. Stanovi so se pritožili cesarju, ki je obljubil, da se bo nadvojvoda Ernest držal sklepov in pogodb, ki jih je s stanovi sklenil nadvojvoda Karol. Šele nato so se stanovi poklonili 24. marca 1592. Sprejeli so jih v nadvojvodovem imenu komisarji: škof Tavčar, deželni upravitelj grof Volk Thurn in stiški opat Lovrenc.

V Ljubljani so leta 1591. izvolili za župana protestanta Stettnerja, za sodnika pa Aleksandrino. Regent pa je ukazal vicedomu, da naj pokliče mestne svetovalce ter jim sporoči, da naj na obe mesti postavijo katoličane, si-

cer bo župana in sodnika imenoval sam. Svetovalci so se regentovemu ukazu uklonili ter izvolili za župana katoličana Trevisana, za sodnika pa Steklina; Aleksandrino pa je dal deželni upravitelj Sigismund Thurn zapreti na Bledu.

Ko je leta 1593. prevzel regentstvo nadvojvoda Maksimiljan, so tudi njemu stanovi odklonili poklonitev z izgovorom, da mora izpustiti Aleksandrino. Škof Tavčar je o tem dogodku obvestil nadvojvodo, ki je dal Aleksandrino izpustiti, nakar so stanovi še isto leto¹³⁸ prisegli novemu vladarju.

Škof Tavčar je v zadnjih letih svoje cerkvene vlade posvetil vso skrb ustanovitvi jezuitskega kolegija v Ljubljani. Leta 1596.¹³⁹ je papež Klemen VIII. z bulo dovolil ustanovitev Družbe Jezusove na Kranjskem, kateri je nadvojvoda določil za dotacijo dohodke frančiškanskega samostana, ki se ukine, ubožnico pri sv. Jakobu in dve hiši poleg nje, pristavo pod Turnom¹⁴⁰ z vicedomskimi zemljišči in samostan v Pleterjah. Že naslednje leto¹⁴¹ sta prišla v Ljubljano prva dva jezuita,¹⁴² ki sta bivala osem dni v škofiji, nato pa sta se naselila v bivšem cesarskem špitalu pri sv. Jakobu. Dva meseca pozneje sta prišla v Ljubljano še dva patra.¹⁴³ Meseca maja so odprli šolo z drugim in tretjim gramatikalnim razredom, leta 1604. pa šestrazredno gimnazijo, kateri se je pridružil še dve- ali triletni licej za modroslovne in bogoslovne študije. Ker pa jim nekdanji špital ni zadoščal, so začeli leta 1598.¹⁴⁴ graditi nov kolegij, leta 1613.¹⁴⁵ pa novo cerkev sv. Jakoba, ki jo je 15. novembra 1615. posvetil škof Hren. Na epistelski strani so zgradili kapelo na stroške

* L. 1575. je Ivan Mandeljc s podporo deželnih stanov in barona Ungnada ustanovil v Ljubljani tiskarno, ki pa je prenehala že l. 1582. Kasneje so posamezniki razpečevali protestantske knjige, ki so jih dobivali iz tiskarn v Nemčiji.

¹³⁶ 1. julija 1590.

¹³⁷ rojen 9. julija 1578.

¹³⁸ 9. novembra 1593.

¹³⁹ 23. marca

¹⁴⁰ sedanji Tivoli

¹⁴¹ 21. januarja 1597.

¹⁴² Mihael Poldt in Krištof Ziegelfest

¹⁴³ Nikolaj Koprivec in Lovrenc Norve

¹⁴⁴ 8. maja

¹⁴⁵ 25. aprila

Jurija barona Lenkoviča, za kapelo na evangeljski strani pa je škof Hren dal rektorju 1200 goldinarjev.¹⁴⁶

Škof Tavčar je 24. avgusta 1597. v Gradcu umrl, v svoji oporoki pa je jezuitom zapustil za zidanje novega kolegija 1000 tolarjev.

Nadvojvoda Ferdinand je prevzel vlado leta 1595.¹⁴³ Deželni stanovci so hoteli, da bi jim vladar potrdil versko vobodo, a stolni dekan Hren se je temu zoperstavil in tako dosegel svojo prvo zmago nad protestanti. Vladar je prišel v Ljubljano 10. februarja 1597., poklonitev pa je bila 13. februarja v škofijski palači. Novi vladar je nastopil z vso strogostjo proti protestantom; pomagali so mu lavantinski škof Stobej, sekovski škof Brenner in ljubljanski knezoškof Tomaž Hren.¹⁴⁸

Še preden je škof Hren zasedel stolico, so že zadeli protestante prvi usodni udarci. Na praznik Sv. R. Telesa se je nekaj meščanov v Ljubljani oborožilo s sabljami in hodilo po mestu, kar se je zgodilo na hujskanje predikantov; nekaj dni pozneje so sluge protestanta Schnitzenpanna ponoči po ulicah zmerjali škofa, jezuite in vicedoma ter ranili štiri ljudi, zato je nadvojvoda izdal ukaz,¹⁴⁹ da morajo protestantski pridigarji in učitelji pod kaznijo zapustiti mesto še pred sončnim zahodom, deželo pa v treh dneh; stanovci so prejeli ukaz, da izgnancev ne smejo ščititi, škof Hren pa, da naj nadzoruje izvršitev ukaza.

¹⁴⁶ Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, XII., str. 48

¹⁴⁷ meseca maja

¹⁴⁸ rojen 13. XI. 1560. v Ljubljani, ter se je prvotno pisal Chrön; študiral na Dunaju, leta 1588. bil posvečen v mašnika, še isto leto postal kanonik in stolni pridigar v Ljubljani. Leta 1596. je postal stolni dekan, po smrti škofa Tavčarja pa ga je nadvojvoda 18. X. 1597. določil za škofa. Škofovsko posvečenje je prejel 12. IX. 1599.

¹⁴⁹ ki je prišel v Ljubljano 29. oktobra 1598.

Na praznik Vseh svetnikov¹⁵⁰ leta 1598. je šel Hren v svečani procesiji v špitalsko cerkev, sirgal protestantske cerkvene knjige, razbil krstni kamen in v novo posvečeni cerkvi opravil sv. mašo.

30. septembra 1599. je nadvojvoda izdal ukaz, da naj se vsi protestanti vrnejo v katoliško cerkev, ali pa prodajo svojo posest, plačajo desetino ter zapuste deželo; toda te odloke so uveljavile šele „reformacijske komisije“,¹⁵¹ ki so izganjale predikante ter namesto

Grb škofa
Tomaža Hrena.

njih nastavljale katoliške duhovnike, zapirale ali izgnale protestantske voditelje, podirale protestantske templje, krivoverske knjige pa zaplenile in sežgale. Na Kranjskem je nadvojvoda postavil na čelo reformacijske komisije škofa Hrena. Komisija je začela delovati v Ljubljani 22. decembra 1600. v škofijskem dvorcu, 24., 25., 26. in 27. so bile v stolnici slovenske,¹⁵² v cerkvi sv. Jakoba pa nemške pridige¹⁵³ o zmotah protestantizma, 29. decembra pa je komisija zažgala na ljubljanskem Glavnem trgu¹⁵⁴ osem voz protestantskih knjig, 14 dni pozneje pa tri vozove, vendar so protestanti mnogo knjig skrili v deželni hiši.

(Se bo nadaljevalo.)

¹⁵⁰ 1. novembra.

¹⁵¹ sestavljene iz zastopnikov cerkve in nadvojvodovih pooblaščenцев, ki so v njegovem imenu ukrenili vse potrebno glede na sestavljanje občinskih odborov s katoličani, zapriseganje meščanov, izgon neposlušnih podložnikov in druge odredbe, ki so se jim zdele potrebne.

¹⁵² pridigoval škof Hren

¹⁵³ pridigoval o. Henrik Vivarius

¹⁵⁴ sedanji Mestni trg

Primož Trubar

Primož Trubar

Primož Trubar se je rodil 8. junija 1508. v Rašici na Dolenjskem. Pisati in brati se je sprva učil pri župniku v Škocijanu, pozneje pa pri stricu na Reki. Ker je bil dober pevec, ga je tržaški škof Peter Bonomo sprejel med pevce za stolnico, kajti v tisti dobi v vseh večjih cerkvah niso pele ženske, temveč dečki. Postal je tudi škofov osebni služabnik in se je mudil z njim na Dunaju in v Salzburgu ter se tako poleg italijanščine naučil tudi nemškega jezika. Škof Bonomo je bil kot humanist zelo naklonjen protestantizmu in tako se je tudi Trubar navzel novoverskega duha. L. 1530. je škof Bonomo Trubarja posvetil v mašnika in ga imenoval za slovenskega pridigarja v tržaški minoritski cerkvi, l. 1531. pa mu je podelil duhovnijo v Loki pri Zidanem mostu. Ker so bili dohodki te duhovnije zelo skromni, si je pridobil Trubar še beneficij kaplanije sv. Maksimiljana v Celju. Ker pa svojim župljanom v Loki ni dovolil zidanja kapete sv. Roka in sv. Boštjana, je prišlo do hudega spora in Trubar, ki je večkrat zahajal v Ljubljano k Matiji Klombnerju, ki je razširjal Lutrove spise ter širil protestantizem med plemiči in meščani, si je zaželel oditi za stalno v Ljubljano. Med pristaši „nove vere“ je bilo več kanonikov in tako so deželni stanovi na priporočilo kanonika

Pavla Wienerja poklicali Trubarja v Ljubljano za stolnega pridigarja. Ker pa je v svojih pridigah napadal katoliške obrede in duhovništvo, mu je škof Ravbar prepovedal pridigovati v stolnici in v drugih cerkvah ljubljanske škofije. Ljubljanski magistrat, ki je bil naklonjen novi veri, je zato Trubarju odstopil cerkev meščanskega špitala, kjer je odslej pridigoval dvakrat na teden v slovenskem jeziku. L. 1540. je škof Bonomo podelil Trubarju župnijo Laško, kamor je moral na opozorilo cesarja, da mora bivati v svoji župniji, tudi oditi. Ker je bil Trubar hud nasprotnik prekrščevalcev, je ljubljanski stolni kapitelj l. 1542. postavil Trubarja za kanonika in stolnega pridigarja v Ljubljani v upanju, da se bo spreobrnil. Toda tudi sedaj Trubar ni prenehal z napadi na katoliško cerkev, zato ga je leta 1546. naslednik škofa Kacijanarja škof Urban Tekstor poslal za župnika v Šent Jernej, istočasno pa se je pritožil na cesarja zaradi delovanja protestantov. Cesar je l. 1547. izdal ukaz, da naj zapro voditelje protestantskega gibanja; Trubar, ki so ga izobčili iz cerkve, je zbežal v Trieste, toda njegovi prijatelji so dosegli zanj pomilostitev (škof Bonomo je med tem časom umrl), nakar se je vrnil v Ljubljano in začel zopet pridigovati v cerkvi sv. Elizabete. Kmalu pa je prišel ponoven ukaz cesarja, da mora v teku enega meseca zapustiti avstrijske dežele, zato je l. 1548. odšel preko Bavarske v Würtemberg, odtod pa preko Tridenta (kamor se je napotil zaradi cerkvenega zbora) v Nürnberg, kjer je bil predikant v cerkvi sv. Lovrenca. Magister Vid Dietrich ga je nato premestil v Rothenburg, kjer je Trubar začel slovstveno delovati. Tako sta l. 1550. izšli iz Morhartove tiskarne v Tübingenu prvi dve slovenski knjigi „Abecedarium“ in „Catechismus“. Toda ker sta bili knjigi tiskani v gotici, nista imeli pričakovanega uspeha. Po Vergerijevega vplivu je Trubar začel pisati v latinici in tako je l. 1555. izdal knjigo „Ta Evangelii suetiga Mateusha“, l. 1557. pa „Ta pervi deil tiga Noviga Testamenta“, kateremu je l. 1560. sledil „Ta drugi deil tiga Noviga Testamenta“. L. 1555. se je Trubar preselil kot žup-

nik v Kempten, l. 1560. pa v Urach, kjer je postal pridigar. Na večkratna vabila stanov, da naj se vrne v domovino, je l. 1561. zapustil Urach in se podal proti Ljubljani, kamor je dospel 26. junija 1561. ter je že 29. junija imel prvo pridigo v cerkvi sv. Elizabete. Toda sedaj ni bil več tisti neustrašni Trubar kakor nekoč, kajti obetal si je večjih uspehov z izdajanjem knjig kakor pa s pridigami. Še isto leto si je od stanov izprosil krajši dopust in potoval v Nemčijo in se je vrnil šele l. 1562. v Ljubljano. Ko je škof Seebach zvedel za njegovo vrnitev, se je obrnil na cesarja, ki je ukazal stanovom, da naj Trubarja in vse njegove pristaše zapro; toda stanovi so cesarju odgovorili, da se je Trubar škofu opravičil in da je goreč domoljub. Cesar je nato odgovoril, da naj Trubarja postavijo pred cerkveno sodišče; toda škof ni dosegel ničesar in tožba se je namesto proti Trubarju naperila proti škofu, ki bi bil kmalu zgubil stolico; moral je na Dunaj, kjer se je opral vsake krivde in obdržal škofovsko stolico v Ljubljani do smrti.

L. 1565. je pod zaščito plemstva Trubar sestavil „Cerkovno ordningo“, ki je izzvala nov spor ter dala nadvojvodi Karolu povod, da je ukazal Trubarja izgnati iz dežele, ker se je vmešaval v

pravice, ki so izključno last vladarja. Toda s „Cerkovno ordningo“ je bila ustanovljena v deželi protestantska cerkev in Trubar je postal prvi protestantski škof na Kranjskem. Trubar je sicer na prošnjo stanov smel ostati v Ljubljani še do konca meseca julija 1565, pod pogojem, da ne bo nikoli več javno nastopil in da se nikdar več ne bo vrnil na Kranjsko. Tako je Trubar zapustil Ljubljano ter se je samo za kratek čas l. 1567. z dovoljenjem nadvojvode Karola vrnil, nakar je odšel na Württenberško. Tu je dobil župnijo Derendingen, kjer je pripravil za tisk „Ta celi psalter Davidov“, „Ta celi Catechismus“, „Catechismus s dveima islagama“, „Formula Concordiae“ in „Ta Slovenski koledar“. Njegov prevod Lutrove hišne „Postillo“ pa sta izdala šele po njegovi smrti njegov sin Felician in Savinec l. 1595.

Primož Trubar je umrl 29. junija 1586. v Derenginu, kjer so ga tudi pokopali.

Primož Trubar je prvi slovenski pisatelj. Dobo, v kateri je Trubar živel in deloval, imenujemo „reformacijo“, ki je nam Slovencem prinesla narodnostno prebujenje, narodno šolo, prve slovenske knjige in z njimi začetek našega kulturnega življenja.

D. V.

Zadružni vestnik

Iz uprave

Nakupovalni termini za mesec avgust

Dne	Ljubljanski člani po abecedi	Za člane s proge ne glede na abecedo	Dne	Ljubljanski člani po abecedi	Za člane s proge ne glede na abecedo
1. VIII.	A, B	Škofljica — Grosuplje vklj.	10. VIII.	M, N,	—
3. VIII.	C, Č, D, E	Višnja g. — Mirna Peč Trebnje — Št. Janž	11. VIII.	P	—
4. VIII.	F, G	Novo mesto loco Novo m. — Straža T.	12. VIII.	R, Ž	Verd — Rakek
5. VIII.	H, I, J	Čušperk — Kočevje	13. VIII.	S	D. M. v Polju Zalog
6. VIII.	K	—	14. VIII.	S, T	
7. VIII.	K, O	Kandija — Metlika	17. VIII.	U, V, W	
8. VIII.	L, Z	Brezovica — Borovnica Vrhniška proga	18. VIII.	—	Ježica
			*		

Vsa ostala dosedanja navodila in določbe veljajo smiselno tudi za mesec avgust.

Nadalje člane obveščamo, da bodo pomembne blagajne še ostale, vendar jih nujno prosimo, da se držijo vsi, kolikor le mogoče svojih terminov po abecednem redu, da ne bo navala pri blagajnah.

Ukinitev prodaje živil na kredit

Po sklepu letošnje skupščine od 1. avgusta dalje naša zadruga načeloma ne bo več prodajala specerijske robe na kredit. Izvzeta je manufaktura, kurivo in krompir, kar si člani nabavijo lahko še nadalje na up, toda le do višine svojih mesečnih prejemkov, če to dopušča njihova plačilna sposobnost.

Upravni odbor pa je pooblaščen, da sme v prehodni dobi članom delavcem in upokojemcem na njih željo dolg za živila, ki so jih vzeli v mesecu juliju, odtegniti v največ 6 zaporednih mesečnih obrokih, počenši od 1. septembra t. l.

(Glej poročilo o skupščini, tč. 5. dnevnega reda!)

Vsem železničarjem, vpokojemcem in vdovam!

Za mesec julij mnogo naših članov in drugih železničarjev ni prejelo pravočasno pri svojih občinah živilskih nakaznic. S posredovanjem žel. direkcije in naše zadruga so naknadno vsi železničarji prejeli te nakaznice pri svojih službenih edinicah. Pojavile so se marsikaterе reklamacije, ker uslužbenci niso edinici dali točnih podatkov o svoji zaposlitvi, od katere so odvisni razni dodatki. Drugi niso pri svojih otrokih navedli rojstnih podatkov. Opozarjamo vse naše člane in železničarje, da ima do sedaj vsak otrok, ki je rojen v letu vključivši od 1928 naprej, pravico do dodatne karte za sladkor, česar marsikateri ne ve.

Železniška uprava bo pokrenila v prihodnjih dneh vprašanje dodatnih kart posebno za premikače, kretnike, nadkretnike, zavirače itd., da se tudi temu osebju pripoznajo dodatne karte za težke delavce, ne pa karte za ročne delavce. Upamo, da bo to vprašanje ugodno rešeno.

V kratkem bo žel. uprava razposlala vsem službenim edinicom razpis glede živilskih nakaznic ter nove enotne sezname. Že sedaj opozarjamo vse aktivne železničarje, delavce, upokojemce in vdove,

da se takoj zgledajo pri službenih edinicah, kjer so v staležu, in prinesejo s seboj vse rojstne podatke otrok in ostale družine, da bodo službene edince mogle sezname čim točneje izpolniti. Železničarji, zavedajte se, da so ti podatki potrebni zaradi točne in nemotene prehrane!

Komu pripadajo naknadni živilski dodatki zaradi bolezni in kakšen je postopek pri tem, bomo objavili v prihodnjem „Zadrugarju“.

Preskrba naših članov s kurivom

Lani se je zadrugi posrečilo, da je oskrbela svoje člane z zadostno količino drv in premoga; letos pa so nastopile v tem pogledu ovire. Zaloga drv, s katero je zadruga od januarja do maja razpolagala, je pošla. Nekaj tisoč m³ drv je sicer v raznih krajih naročenih, toda dovoz je otežkočen. Podobno velja to tudi za premog. Vodstvo bo storilo sicer vse, kar bo mogoče, vendar članom ne more nuditi nobenega zagotovila, da jim bo zadruga res lahko priskrbelo kurivo. Zato ponovno člane naprošamo, da si po možnosti oskrbe z drvmi in premogom drugod. Naročite pravočasno premog tudi pri žel. upravi, da vas ne prehití zima!

Iz „Žegoze“

Letna skupščina

Splošne gospodarske zadruga železničarjev Ljubljanske pokrajine („Žegoze“).

Dne 7. junija t. l. je imela „Žegoza“ svojo 10. redno letno skupščino. Iz poro-

čila upravnega odbora posnemamo najvažnejše podatke o delovanju te koristne železničarske gospodarske ustanove, ki uživa ugled in upoštevanje tudi v naši širši javnosti.

Vzlic težkočam, s katerimi se je morala boriti „Žegoza“ po spremembi položaja, je upravni odbor s hvalevrednim pogumom in s smotrnim delom pokrenil vse, da je zadruga ohranila svojo življenjsko sposobnost in prilagodila svoje delovanje novim razmeram in ostala kos svojim prejšnjim in sedanjim novim nalogam.

Predvsem je odbor podvzel potrebne korake, da ne bi šlo v izgubo premoženje, ki je ostalo izven pokrajine. Uspelo mu je, da je dobil v Ljubljano svoje stroje. Tudi nekaj volne je bilo mogoče spraviti v denar.

Ker je dotok angorske volne iz štajerske in Banata izpadel, se je zadruga odločila za produkcijo v sami Ljubljanski pokrajini. V tem namenu je odbor sklenil, da se osnuje na Muljavi rejsko središče za kunce, iz katerega se bodo oddajale članom dobre plemenske živalce in kjer bo zadruga pridelala tudi primerne količine angorske volne. Načrt se že izvaja. Zadruga si je pribavila že nekaj prvovrstnih plemenskih živali. Po strokovnjaku je dala izdelati tudi svojevrstne, sestavljive in praktične kunčnice. Denar, ki ga je zadruga izdala za živi in mrtvi material in naprave, je dobro naložen in bo v vsakem primeru ohranil svojo vrednost. S tem podjetjem bodo v bodoče tudi stroji racionalno izrabljeni in obrat bo postal rentabilen za zadrugo, člani sami pa bodo imeli tudi neposredno korist.

Kakšnega pomena je „Žegoza“ za svoje člane, priča že dejstvo, da so rejci kuncev pred njeno ustanovitvijo dobivali za volno po 150 do največ 250 din za kg, dočim je ona plačevala dvojni znesek v dinarjih in sedaj v lirah. Odbor je začel opozarjati tudi na vrednost kunčjih kožic, ki so jih rejci večinoma odmetavali, ker pač ni bilo primerne cene. Lotil se je vprašanja strojenja teh kožic v lastnem obratu. S tem poslom je zadruga že pričela.

V namenu dvigniti umno kuncerejo, je zadruga založila knjižico „Gospodarska

reja kuncev“ v 1000 izvodih in izdala okrožnico za pravilno sušenje kunčjih kožic; v tisku pa je brošura „Vzorna kunčnica“ z navodili za zgradbo pravilne in praktične kunčnice, t. j. take, kot so bile izdelane za rejsko središče na Muljavi.

V minuli jeseni je zadruga organizirala dobavo najnujnejših krmil rejcem malih živali. Oddala jim je 9 vagonov korenja in krme.

Odbor se je baval tudi z načrtom, kako organizirati v Ljubljani in njeni okolici izkoriščanje neobdelane zemlje. Za sedaj zaradi raznih zaprek načrta še ni bilo mogoče uresničiti.

Bilanca za poslovno leto 1941. izkazuje čistega dobička L. 14.226'36 in ga je skupščina razdelila po predlogu upravnega odbora. Glede ostalih postavk omenja poročilo med drugim: Zaloga blaga je precejšnja (živali na farmi, surovine, fabrikati) in to iz razloga, ker zaradi nastalih razmer zlasti ni bilo mogoče pravočasno predelati angorske volne; sicer pa se bo ta volna jeseni lahko prodala še bolj ugodno, kot bi bilo to lansko zimo. Večja je tudi postavka „Stroji in strojne naprave“. Preselitev in montaža strojev v sedanjih prostorih je stala mnogo, razen tega si je zadruga nabavila tudi nekaj novih strojev. Na razpolago ima sedaj kompletno predilnico, v kateri se nit tudi presuše, ne samo sprede ter navija. Tudi barvanje se vrši doma.

Upravni odbor je po sklepu skupščine ostal isti kot doslej: Predsednik Kampuš Rafael, podpredsednik Juh Leopold, tajnik Čerček Srečko, blagajnik Marsel Ivo, odbornik Kosem Drago. Prav tako nadzorni odbor: Predsednik Jeras Ernest, tajnik Božič Alojzij, odbornik Makuc Ivan.

Letos praznuje naša „Žegoza“ 10-letnico svojega obstanka in delovanja. Na raznih področjih malega gospodarstva je dokazala, da je za našega železničarja prekoristna ustanova. Njeni uspehi so vsega priznanja vredni in pričajo, kaj zmore sposobnost, dobra volja in požrtvo-

valnost posameznikov in zavednost ter ustanovi ob 10-letnici iskreno čestitamo
sodelovanje skupnosti. in ji želimo tudi za bodoče plodonosno

Naši bratski gospodarski zadrugni delo.

Iz naših prodajalen

MLEKO. — Po 12 letih obratovanja je morala zadruga zaradi pomanjkanja mleka na žalost ustaviti poslovanje v zadrugni mlekarni. V zadnjem času je zadruga prejemale samo 59 l mleka dnevno, in to samo za dojenčke. Zato je upravni odbor stavil Prevodu predlog, da se članom, ki jim je to mleko namenjeno, mleko dodeljuje v rajonskih mlekarnah, kar naj izvoli vzeti članstvo na znanje. Kondenzirano mleko bo zadruga v najkrajšem času najbrže zopet prejela in ga članom izdajala v svoji mlekarni v Šiški.

NOVI KROMPIR. — Kakor lani v tem času, je zadruga tudi letos prejela novi napolitanski krompir, ki je odlične kakovosti. Članom se izdaja na julijske odrezke „H“ po 6 kg na osebo po ceni Lir 2'25. O prispetju krompirja je bilo članstvo obveščeno z okrožnico. Člane, posebno s proge naprošamo, da takoj pošljejo svojca naročila, da se jim krompir dostavi. — Ne pozabite pri tem poslati odrezkov in denarja!

Poslužite se ugodne prilike, nabavite si zgodnji krompir, da si prihranite predčasno kopanje poznega. Zadruga tudi ne more jamčiti, da bo mogla članstvu priskrbeti dovolj poznega krompirja; zato naj si skuša vsak zagotoviti ta krompir iz drugih virov.

CIKORIJA. — Prejeli smo večjo količino prave Franckove cikorijske v polkilogramskih zavitkih. Izdajala se bo $\frac{1}{2}$ kg na osebo, in sicer samo onim, ki so stari nad 14 let. Odrezke bo predpisal Prevod.

MARMELADA. — Tudi v avgustu bomo dobili in oddajali pristno marmelado iz mešanega sadja, in sicer $\frac{1}{2}$ kg na osebo.

SIR. — Dospela je nova pošiljka sira znamke „Pi-Elle“ in sir parmezan. Parmezan izdajamo 10 dkg, ostalega pa $\frac{1}{2}$ kg na osebo. Naročite ga!

OLJE — NADOMESTEK. — Povpraševanje po nadomestku olja narašča, zato nam je proti koncu meseca zmanjkal. Dobili smo ponovno novo pošiljko; kdor ga želi, ga lahko še dobi v obeh prodajalnah. Prinesite s seboj steklenice!

PARADIŽNIKOVA POLIVKA Z OLJEM IN ZAČIMBAMI V PLOČEVINASTIH DO-

ZAH. — Pred mesecem smo imeli na zalogi paradižnikovo omako znamke „Excelsior“; ker nam pa je ta znamka zaradi dobre kvalitete takoj pošla, smo si nabavili novo pošiljko v dozah po $\frac{1}{2}$ kg, ki je odlične kakovosti; je posebno okusna in se jo mnogo rabi pri rižu, testeninah, polenti, itd. Ker je dobava omejena, pohitite!

„Zadrugar“ izhaja mesečno 20tega in stane celoletno 15— L. posamezna številka 1:50 L. Naroča in reklamira se pri upravnem odboru N. Z. U. D. Z., Ljubljana, Cesta Soške divizije, kamor se pošiljajo tudi dopisi. — Odgovorni urednik: Dr. Benko Leopold, Bleiweisova cesta št. 89. — Tiskali J. Blasnik nasled.

Univerzitetna tiskarna in litografija, d. d. v Ljubljani. — Odgovoren Fr. Kralj.